

Mikko Piippo

Historia, memoria ja fama myöhäiskeskiajalla

Teksti on ilmestynyt alun perin Historiallisen Yhdistyksen julkaisemassa Historiallisia Papereita-sarjassa vuonna 1999. Teksti on julkaistu sarjan 1. osassa, 'Pyhät ja pihat keskiajalla'. ISSN 1456-8055

fama, historia, memoria, myöhäiskeskiaika

Historia, muisto, muisti ja maine kohtasivat keskiajalla monin tavoin, jotka näkyvät myös ajan historiankirjoittajien teksteissä ja heidän historiaa koskevissa huomautuksissaan. Näiden eksplisiittisten historiankirjoituksen luonnetta koskevien huomautusten lisäksi aihepiirit kietoutuvat toisiinsa myös historiankirjoituksellisissa käytännöissä: Alkakaamme kuitenkin otsikkoni ensimmäisestä sanasta, historiasta.

1

Historia ja memoria

On yleisesti tunnettua, että termi historia oli merkitykseltään antiikin kreikasta aina 1700-luvulle saakka sisällöltään nykyisestä historian käsitteestä poikkeava. Historia ei suinkaan tarkoittanut menneisyyttä kokonaisuutena, tai edes kaikkien menneisyyttä koskevien kertomusten summana. Sen sijaan historia tarkoitti menneisyyttä koskevaa, yksittäistä totuudenmukaista kertomusta. Lisäksi historialle annettiin erilaisia merkityksiä eri konteksteissa. Raamatun tulkittamisopin alalla ajateltiin, että Raamatun teksteillä saattoi olla useita eri merkityksiä: historiallinen, allegorinen, anagoginen ja tropologinen. Näistä historiallinen oli tekstin päällimmäinen merkitys; se oli historiallisesti tosi tekstin sanantarkassa muodossa. Retoriikan alalla historia erottui muista kirjoittamisen lajeista, fabulasta ja argumentista (argumentum). Fabulan ajateltiin olevan kertomus, joka on epätosi ja myös mahdoton ajatella todeksi; argumentti oli kertomus, joka oli epätosi, vaikka se saattaisi olla tosi. Historia puolestaan oli todellista asiantilaa koskeva tosi kertomus. Myös historiankirjoittajat luonnehtivat omia tekstejään teostensa prologeissa, joissa oli tapana keskiajalla kuvailla historiankirjoituksen luonnetta ja ideaaleja.

Yksi sydän- ja myöhäiskeskiajan historiankirjoituksessa säännöllisesti esiintyvistä ajatuksista liittyy siihen funktioon, mikä historiankirjoitukselle annettiin suhteessa muistamiseen, jota voitaneen pitää maineen (fama) historiallisena aspektina. Maine, fama, saattoi puolestaan olla sekä kielteistä että myönteistä. Yleensä keskiajan teksteissä ei kuitenkaan tehdä selkeää eroa maineen eri muotojen välillä. Maineikkaat teot tai henkilöt muuttuvat muistoiksi sitä mukaa kun tapahtumisajankohdan ja nykyhetken välinen ajallinen ero kasvaa. Kuitenkin ihmisen muisti on horjuvainen ja maallinen maine on siten katoavaista, kuten niin monet keskiajan historiankirjoittajat ja asiakirjain sanelijat muistuttavat. Muistaminen olikin heidän mukaansa (roomalaista oikeutta siteeraten) pikemmin Jumalalle kuin ihmisille ominaista. Koska tiedonjano on ihmiselle ominaista täytyi ihmisten kirjoitustaidon myötä ryhtyä

kirjoittamaan tapahtumat muistiin voidakseen eroittaa eläimistä (Johannes de Thilrode). Rastattin kronikan kirjoittaja puolestaan toteaa, että “muuttuvainen ihmislaji repäistään kuolemalla nopeasti irti lyhyistä päivistään, ja siksi sen teot usein katoavat muististamme, ellei niitä ikuisteta kirjoituksella.”

Historian piti siis säilyttää kuolleiden ihmisten ja menneiden tapahtumien muistoa. Asiakirjojen arengoissa esiintyy topos, että se, mitä ei ole kirjoitettu muistiin jää unohduksiin. Sama ajatus toistuu myös historiankirjoituksessa, sekä eksplisiittisissä ilmaisuissa että historiankirjoittamisen käytännöissä. Vallassa olevat pyrkivät ikuistamaan itsensä hovihistoriankirjoituksessa, erityisesti Ranskassa ja Burgundissa. Myös itse historiankirjoittajat toivoivat joskus “henkiinjäämistään” muistamisen avulla. Esim. 1300-luvulla Froissart kertoi tietävänsä, että hänen teostaan arvostettaisiin silloinkin kun hän itse olisi jo kuollut. Ajatus siitä, että historia pitää ihmisen elossa, esiintyy kuitenkin jo aikaisemmin. Kirjoittaminen piti menneisyyden tapahtumat elossa, kuten Halberstadin piispojen kronikan laatija totesi:

... arvelen olevan sekä hyödyksi että oikein, että, tapahtumista säilytetään jälkipolville elävin kirjaimin jonkinlainen maininta, etteivät esi-isien teot hautoaudu unohduksen tuhkaan.

Tässä tiivistyvät useat historiankirjoituksen ja muistamisen välisistä yhteyksistä. Ensinnäkin kirjoittaja pitää tärkeänä, että menneisyyden teot muistetaan. Näin kuolleet tapahtumat pysyvät elossa, vaikka ne eivät enää ole aktuaalisesti läsnä. Muistaminen puolestaan on hyödyllistä; se on tärkeää siksi, että historian lukija tai kuulija voi menneisyydessä tapahtuneiden asioiden kautta oppia hyveellistä tai oikeaa toimintaa koskevia asioita. Esimerkiksi Mainzin kirkon kohtaloita 1200-luvulla käsitelty kirjoittaja toteaa seuraavaa:

Usein unohduksen jalka painaa menneisyyden tapahtumia niin, ettei niistä jää jälkipolville minkäänlaista muistoa, ellei niitä ole kirjoitettu muistiin. Kuitenkin tieto niistä voisi kenties olla muille varoitukseksi ja apuväline vaaran havaitsemiseksi tai välttämiseksi.

Muistaminen on siis historia magistra vitae -konseption kannalta välttämätöntä. Samankaltaiset ajatukset esiintyvät myös Guillelmus de Nangiaccon Gesta Sancti Ludovici- teoksessa. Nanteslaisen mukaan historiankirjoittajat pyrkivät kirjoittamaan kuninkaiden ja ruhtinaiden muistamisen arvoiset teot muistiin muille ihmisille esimerkeiksi (ad exemplum), etteivät ne unohtuisi ihmisiltä. Esimerkit ovat hyödyksi ja opettavaisia vain jos ne tunnetaan. Jo 1100-luvulla Johannes Salisburylainen pohti kysymystä Policraticus-teoksensa johdannossa. Hän huomautti, että aikaisempien sukupolvien antamat esimerkit eivät hyödytä ketään, ellei niitä kirjoiteta muistiin. Sama koski yhtä hyvin hallitsijoita kuin apostoleita tai profeettojakin. Johannes Salisburylainen vielä huomauttaa, että ei mene kuin vähän aikaa, niin keisaria ei muisteta aasia enempää, ellei tekoja kirjoiteta muistiin. Muistamisen tärkeys ohitti joskus tärkeydessä jopa kertomuksen varsinaisen aiheen; eräät historioitsijat kertovat kirjaavansa ylös tapahtumia, jotka eivät varsinaisesti kuulu käsiteltävään asiaan, mutta ovat kuitenkin muistamisen arvoisia.

Ihmisten oli siis keskiajan historioitsijoiden näkemyksen mukaan muistettava menneisyydessä tapahtuneet teot. Kuitenkaan mitä tahansa tapahtumia ei ollut tarpeen kirjoittaa muistiin eikä varsinkaan miten tahansa. Historiaan sisällytettävien tapahtumien piti olla totuuden-mukaisia. Näkemykset erosivat siinä suhteessa, minkälaisia asioita piti kirjoittaa ylös. Esimerkiksi Umberto Eco suurelle yleisölle tutuksi tekemä inkvisiittori Bernardus Gui halusi laajassa historiallisessa tuotannossaan koota teoksensa käyttämällä rakennusosasina fragmenta memoria et laude digna, muistamisen ja ylistämisen arvoisia katkelmia. Toisten mielestä, varsinkin 1000-luvulta alkaen, myös pahat tapahtumat ja ihmiset oli syytä muistaa varoittavina esimerkkeinä ja siten nekin tuli sisällyttää historiankirjoitukseen. Yhtä kaikki,

molempien näkemysten kannattajat perustelivat näkemyksiään historian opettavaisella funktiolla; historia oli elämän opettaja.

Amos Funkenstein huomautti jo 1960-luvulla, että keskiajalla historiankirjoituksen raaka-aineena ei pidetty ns. historiallisia faktoja, vaan asioita, joita pidettiin muistamisen arvoisina. Näin on luonnollisesta että nimenomaan tapahtumien ja henkilöiden maine, joko aikalais- tai jälkimaaine, oli yksi ratkaiseva kriteeri päätettäessä tuliko jokin tapahtuma sisällyttää historiaan vai ei. Varsinkin oman aikansa historiaan keskittyneet historioitsijat joutuivat usein käyttämään lähteenään suullista tietoa, huhuja, juoruja ja “yleistä tietoa”. Historioitsijoiden käyttämät termit eivät aina tee näiden välillä edes selkeää eroa. Historioitsijat pohtivat vain vähän tästä lähdepohjasta aiheutuvia ongelmia. Periaatteessa keskiajan historiankirjoittajat pitivät parhaina lähteinään omaa muistiaan, varsinkin mikäli olivat osallistuneet kuvaamiinsa tapahtumiin silminnäkijänä. Tämän ohella arvostettiin muiden silminnäkijöiden kertomuksia. Menneisyyttä koskevista tapahtumista luotettiin erityisesti aikaisempaan historiankirjoitukseen, joka määritelmänsä mukaisesti sisälsi nimenomaan tosia kertomuksia menneistä tapahtumista. Yksi tämänkaltaisten ongelmien eteen joutunut historioitsija oli 1300-luvulla vaikuttanut Johannes Winterthurlainen, fransiskaani, joka kirjoitti pääasiassa oman elinaikansa tapahtumista.

Johannes perustaa kertomuksensa usein anonymiksi jäävien informanttien antamiin tietoihin. Nämä kuuluivat ilmeisesti lähinnä yhteiskunnan alempiin säätyihin; mikäli he olivat kauppiaita, sotilaita tai fransiskaaneja, saattoi Johannes saada näiltä tietoja kaukaisillakin alueilla tapahtuneista asioista. Fransiskaaneja ei tarvinnut pysyä aloillaan luostariinsa sidottuina, vaan he saattoivat kiertellä laajastikin. Eräässä tapauksessa on Johannes selvästi kirjoittamistyönsä edetessä saanut aikaisempaa varmempaa tietoa tapahtumista silminnäkijänä olleena minoritieltään. Uuden tietolähteen perusteella hän voi kirjoittaa asiasta varmana tietona, vaikka aikaisemmin oli epäroinyt asian suhteen. Muutoinkin Johannes usein korostaa tietolähteen olleen tapahtumien silminnäkijänä. Kuitenkin välillä hän viittaa lähteenään vain ‘yleiseen tietoon’, jolloin hänen tietolähteistään voidaan esittää vain arvailuja. Näin esimerkiksi vuoden 1339 kohdalla: Yleinen tieto vakuuttaa, että Brabantin herttua auttoi suuren sotajoukon kera Englannin kuningasta. Tässä Johannes käyttää nimenomaan ilmaisua fama, maine, tieto, huhu. Johannes suhtautuu huhuihin ja maineeseen historian lähteenä vaihtelevasti. Hän selvästi tunnistaa ongelmat, jotka liittyvät huhupuheiden käyttöön historiankirjoituksen lähteenä. Kuvattaessa valtakunnan kirkollista tilannetta 1340-luvulla sekä keisarin ja paavin välisiä kiistoja hän kertoo maassa liikkuneen huhuja keisarin ja paavin välisestä sovusta, mikä ei kuitenkaan toteutunut. Toisaalla hän pohtii eksplisiittisesti huhupuheisiin liittyviä ongelmia asettuen varovaisesti hyväksymään huhupuheet ja maineen historiankirjoituksen lähteeksi:

Koska filosofi sanoo, että maine, josta kaikki puhuvat, ei ole kokonaan väärässä, niin katson sopivaksi sisällyttää tähän kirjaseen mainittuna vuonna sattuneen tapauksen. Vaikka se on eräiden ihmisten mielestä vähemmän vakuuttava ja uskottava, teen näin, koska huhu oli toistuva, innolla kuunneltu ja yleinen ja se kerrottiin useasti minullekin ihmeteltäväksi sitä oikeaksi todistellen ja lujasti sanoin vakuutellen.

Tätä puolustelua seuraa sitten varsin mielikuvituksellinen kertomus siitä, kuinka linnut taistelivat Italiassa toisiaan vastaan. Tapahtumain todenperäisyyttä pohtiessaan Johannes vetoaa sitten Isidoruksen (vaikka tosiasiallisesti hänen tarkoittamansa tekstikohta lieneekin peräisin Plinius Vanhemman Luonnonhistoriasta) ja Aristoteleen huomioihin eläimistä. Johanneksen ajatus näyttää olevan sama kuin sananlaskussa “ei savua ilman tulta”. Jos asia on yleisesti tunnettu, on siinä varmasti jotakin perää, vaikka se täysin totuudenmukainen olisikaan.

Teoksessa toistuvat jatkuvasti muutkin ympäripyöreät viittaukset esiteltäessä eri puolilta kristikuntaa peräisin oleville katkelmille lähteitä: “kerrotaan myös” (fertur etiam), “kuten eräät sanovat” (ut quidam

aiunt) ja niin edelleen. Joskus Johannes on hiukan täsmällisempi, ja siteeraa esimerkiksi ‘erästä sotilasta’. Uskomattomimpienkin tarinoiden yhteydessä hän saattaa erityisesti mainita lähteensä olevan ‘uskottava’. Josefine Schmidin mukaan Johannes Winterthurlainen olikin taipuvainen fabuloimaan nimenomaan kertoessaan kuulopuheisiin perustuvia juttuja, toisin kuin kuvatessaan omin silmin näkemiään tapauksia. Kun historiankirjoittaja vetäytyi esittelemään tapahtumia yleiseen tietoon pohjautuen, saattoi hän ottaa enemmän vapauksia kuin vedotessaan silminnäkijyyteen tai yleisesti tunnustetun lähteen auktoriteettiin.

Berthold Regensburgilainen – fransiskaaneljen maine ja muisto

Johanneksen kronikassa yksi muiston säilymisen ja maineen välittymisen kannalta kiinnostavimmista katkelmista kertoo legendaarisesta saarnaajasta, saksalaisesta fransiskaanelvi Berthold Regensburgilaisesta (k. 1272), jota pidetään aikakauden merkittävimpana mendikanttisaarnaajana. Bertholdin maine oli jo omana aikanaan levinnyt laajalti ympäri Eurooppaa, sillä myös Salimbene de Adam kertoo 1280-luvulla laatimassaan kronikassa tästä saarnaajasta varsin laajasti. Sekä Salimbenen että Johanneksen kertomukset osoittavat, että Bertholdin maine saarnaajana, aikansa poptähtenä levisi laajalti. Italialainen, tosin laajalti myös Ranskassa matkustellut Salimbene kertoo, että kuuluisaa saarnaajaa seurasi suuri joukko miehiä ja naisia, joskus jopa 60.000 tai 100.000 kuulijaa. Saarna-tilaisuudet järjestettiin teknisesti stadionkonserttien omaisesti: Berthold valitsi saarnapaikkansaakin niin, että tuulen suunta auttaisi ääntä kuulumaan mahdollisimman pitkälle. Hän myös puhui aina eri paikkakunnilla, niin ettei ruoka olisi loppunut paikalta ihmisten kerääntyessä sinne. Joskus jopa useiden kaupunkien väki tuli samanaikaisesti kuulemaan hänen hunajaisia sanojaan. Olkoonkin, että nämä lukumäärät ovat mielikuvituksellisia, oli Bertholdin suosio ja maine selvästi suuri jo hänen elinaikanaan. Bertholdin maineen vuoksi häntä myös kutsuttiin puhumaan eri kaupunkeihin saarnaamaan. Aina hän ei kuitenkaan noudattanut kutsua, kuten vielä 1300-luvun puolenvälin lähestyessä muistettiin:

Hän ei koskaan halunnut levittää Jumalan sanaa kaupungissa, josta olen kotoisin, nimittäin Winterthurissa... Tämä johtui eräästä pahasta tullista, peräti jumalattomasta kiristyksestä, joka siellä on tähän asti kohdistunut köyhiin. Koska kaupungin porvarit eivät halunneet luopua tuosta verosta jumalallisen hurskauden ja hänen innokkaiden rukoustensa vuoksi, halveksi hän heidän puoleensa kääntymistä, jättäen huomiotta tai pikemmin halveksien heidän jatkuvia ja toistuvia aneluita, vaikka hän vierailikin useasti saarnaamassa ympäröivillä lähipaikkakunnilla, kuten ... Klingnaussa ja Zürichissä.

Vaikuttaa siltä, että tässä menneisyyden suuren fransiskaaneljen mainetta käytetään poliittisena argumenttina. Mainekas fransiskaani boikotoi kaupunkia, jonka porvariston säättämät tullit kohdistuivat nimenomaan köyhiin. Kaukana ei ole ajatus, että kronistin mukaan asiassa olisi vielä hänen elinaikanaan ollut syytä tehdä muutos.

Suuret kuulijajoukot myös levittivät Bertholdin mainetta eteenpäin. Salimbene kertookin eräästä rengistä, joka halusi kuulla Bertholdin saarnaavan kolmenkymmenen kilometrin päässä. Hänen isäntänsä ei kuitenkaan sallinut tätä, vaan käsi rengin peltotöihin ja lähti itse kuuntelemaan saarnaa. Tapahtui kuitenkin kolme ihmettä. (1) Talonpoika kuuli saarnan pellolle; (2) muisti joka sanan; (3) vaikka kuunteli saarnan istualtaan, onnistui tekemään päivän työt. Nämä ihmeet vakuuttivat rengin isännän, joka lupasikin rengille, että tämä voisi aina halutessaan lähteä kuuntelemaan Bertholdia. Eräs aatelisnainen puolestaan seurasi Salimbenen mukaan Bertholdusta kuuden vuoden ajan ilman että kertaakaan kohtasi tätä kahden kesken. Kuuden vuoden kiertue tulikin naiselle niin kalliiksi, että lopulta hänellä ei ollut enää varaa ruokaankaan. Tavatessaan lopulta Bertholduksen, auttoi tämä aatelisnaista kuitenkin erään ihmeen avulla.

Bertholduksen maine oli siis selvästi suuri jo hänen elinaikanaan ja pian hänen kuolemansa jälkeen. Kuoleman jälkeen hänen mainettaan ylläpidettiin säilyttämällä muistoa historiankirjoituksessa; kuitenkin vielä 1300-luvun toisella neljänneksellä saatettiin Saksassa kirjoittaa ylös kansan keskuudessa säilynyttä muistitietoa tästä kuuluisasta saarnaajasta. Berthold Regensburgilaista koskeva osa kronikkaa on paitsi varhaisin yksittäisestä fransiskaanista kertova osuus kronikassa, myös laajin. Sen merkitys korostuu myös katkelman sijoittelun kautta – juuri ennen Bertholdia Johannes nimittäin kertoo sistersiläisluopio Jakobista ja hänen pahoista teoistaan. Tätä taustaa vasten Berthold näyttäytyy entistäkin merkittävämpänä ja parempana saarnamiehenä, jonka muisto on Johanneksen mielestä syytä säilyttää jälkipolville sen jo ollessa katoamassa muistista, vaikka Johanneksen mukaan myös hänen kirjoittamishetkellään (vuonna 1340) oli vielä hengissä ihmisiä, jotka olivat usein kuunnelleet Bertholdin saarnoja.

Johannes keskittyi kertomuksessaan erityisesti Bertholdin toimintaan saarnaajana. Hän kertoo Bertholdin tavanneen saarnata kentillä, jotka täyttyivät lähialueiden ihmisistä, joita tulikin suurin joukoin paikalle. Johannes kertoo myös Bertholdin erityismenetelmistä saarnan kuulemisen varmistamiseksi (todennäköisesti tarkoituksenaan antaa käytännön neuvoja aikalaiskollegoille): Berthold otti nimittäin aina tuulen suunnan huomioon ja suostutteli kansan istumaan tuulen alapuolella, niin että hänen äänensä kantautuisi kauemmaksi. Berthold oli paitsi teknisesti taitava, myös vaikuttava saarnaaja:

Hän oli sanavalmis, elämäntavoiltaan pyhä, suuri kirjoittaja, kuten käy ilmiselvästi ilmi kirjoista, joihin hän kokosi maalaismaiseksi kutsumia saarnojaan. Hänen saarnojensa aikana ikääntyneet, piintyneet ja mitä pahimmat syntiset nousivat, tunnustivat avoimesti syntinsä ja irtisanoutuivat menneestä pabeellisesta elämästään pyytäen anteeksi ja luvaten sopivaa hyvän tekoa ja korvausta.

5

Bertholdin omin silmin ja korvin kokeneet vanhukset osasivat kertoa muutakin kuuluisan saarnaajan elämästä. Bertholdilla kerrottiin olevan kyky ennustaa, ja monien hänen ennustuksistaan kerrottiin toteutuneenkin. Johannes ei valitettavasti kerro tarkempia yksityiskohtia Bertholdin toteutuneista ennustuksista kuin yhdessä tapauksessa. Tuolloin Bertholdin saarnatessa oli hänen yleisönsä joukossa prostituoitu, joka kuullessaan saarnaa nousi ylös ja kielsi aikaisemman paheellisen elämäntavan. Tuolloin Berthold kysyi väkijoukolta, olisiko paikalla miestä, joka ottaisi tuon syntisen, mutta parannuksen tehneen naisen puolisoikseen kunnioituksesta Jumalan rakkautta kohtaan. Bertholdus lupasi järjestää myös myötäjäiset. Väkijoukosta nousi sitten mies, jolle Bertholdus lupasi kymmenen kultarahan myötäjäiset. Koska hänellä ei itsellään ollut rahaa, keräsivät eräät miehet sitten rahan paikalle kokoontuneelta kansalta almuina. Ennen kuin kaikilta oli edes ehditty pyytää lahjoitusta, ilmoitti pater sanctus, että nyt oli rahasumma saatu kokoon. Kun kerätty rahasumma laskettiin, havaittiin että Bertholdus oli tiennyt rahamäärän täsmällisesti. Tämä tapaus osoitti Johanneksen mukaan kaksi asiaa. Ensinnäkin se oli osoitus siitä, että Bertholdus sai uppiniskaisimmatkin syntiset tekemään parannuksen. Toiseksi se oli osoitus Bertholduksen profeettallisista kyvyistä. Johannes vielä jatkaa:

Kuolemansa jälkeen hän teki monina aikoina monia ihmeitä baijerilaisessa Regensburgin kaupungissa, jossa hänen kerrottiin syntyneen ja kasvaneen, fransiskaanien paikassa, jonne hänet oli haudattu.

Näin Bertholdin maine alkaa muistuttaa pyhimystä: kuuluisa saarnaaja teki ihmeellisiä tekoja elinaikanaan, myös kuolemansa jälkeen. Olisikohan kyseessä sääntökunnan sisällä syntynyt pyrkimys levittää Bertholduksen mainetta; kenties rakentaa hänestä uusi pyhimys sääntökunnalle?

Lopuksi

Historia, muisti, muisto ja maine kietoutuivat siis keskiajalla monin tavoin yhteen. Maine ja muisto ovat toisaalta historiankirjoituksen rakennuspalikoita, toisaalta historiankirjoituksen prosessi oli aktiivisesti säilyttämässä, muokkaamassa ja levittämässä muistoa ja mainetta eteenpäin. Lisäksi maineikkaiden ihmisten ja tekojen kirjaaminen historiankirjoitukseen toi niille uutta uskottavuutta. Osana historiaa niistä tuli tosia; kiinnittäminen kronologiaan erotti ihmeetkin hagiogafiasta. Fransiskaanihistorioitsija Paulinus Venetsialainen piti 1320-luvulla tätä kronologiaan sitomista keskeisen tärkeänä: se erotti faktan “ämmien satuilusta”.

Kenties maineen leviäminen nopeutui 1200- ja 1300-luvulla aikaisempaan verrattuna. Osaksi tämä varmasti johtuu kerjäläisveljestöjen luostarikristillisyydestä eroavasta elämäntavasta: maantieteellinen mobiliteetti mahdollisti maineen entistä nopeamman leviämisen maailmalle. Toisaalta myös historiankirjoituksessa tapahtui tänä aikana muutoksia. Aikaisempaa enemmän historiankirjoitus rakentui lyhyistä episodeista ja anekdooteista, jotka tarjosivat mahdollisuuden uudenlaisten kertomusten esiin tuomiselle. Yksi tyypillisistä 1200- ja 1300-luvun anekdoottityypeistä, ainakin historiankirjoituksessa, esittelee juuri merkittävien ihmisten kohtaamisia tavallisen kansan kanssa. Nämä kertomukset paljastavat meille aikaisempaa enemmän siitä, kuinka maine levisi kansan keskuudessa. Maineen leviäminen tapahtui edelleen oraalisesti, huolimatta sydänkeskiajalla alkaneesta voimakkaasta kirjallistumisprosessista. Kuitenkin nimenomaan kirjalliseen muotoon saatettuna maineikkaiden tekojen muisto säilyi jälkipolville, aina meidän aikaamme saakka.